

Montserrat 2006: l'experiència de *Serra d'Or*

He rebut com un veritable honor l'encàrrec de parlar de *Serra d'Or*, una revista que forma part de la meua trajectòria personal com a escriptor i ciutadà. Però al mateix temps he rebut l'encàrrec amb una doble recança, tant pel fet d'haver substituït un col·lega de la Secció Filològica molt més qualificat que no pas jo per parlar d'aquest tema, com, en particular, per la circumstància de la substitució, que no és pas deguda a renúncia o refús de l'interessat, sinó a causa d'una greu malaltia que el manté allunyat de nosaltres. Per aquest motiu, m'agradaria que aquesta intervenció meua es considerés com un homenatge a Jordi Sarsanedas, amb els millors desigs.

El meu contacte amb l'equip de *Serra d'Or* va ser força primerenc. Hem de recordar que fins a l'any 1959, *Serra d'Or* era la circular de Cor Montserratí, amb una temàtica entre religiosa i literària. Joan Pelegrí n'era l'animador; i el consiliari, el pare Jordi Pinell, monjo i poeta. Aviat hi va col·laborar Joan Triadú i aquella circular modesta, de format petit, de mica en mica s'anava convertint en revista. Aquesta primera època de *Serra d'Or* s'acaba oficialment el setembre de 1959 (Triadú, 2001).

Al costat d'aquesta publicació també hi havia *Germinabit*, butlletí de la Unió Escolania de Montserrat, entitat fundada per Josep Benet el 1949. Aquest butlletí fou renovat, després d'exposar els seus plans a l'abat Escarré, per dos joves activistes, Ramon Bastardes i Max Cahner, esperonats pel mateix Benet. Sobre aquests dos joves entusiastes, aleshores amb poc més de vint anys, Albert Manent ha declarat: «Cahner i Bastardes feien un tàndem absolutament perfecte. Suposo que van caure força bé a l'abat Escarré i això va fer que els donés absoluta confiança» (Nadal, 1999, p. 23). Durant dos anys *Germinabit* va ser una revista de debò, per la temàtica i pel

format més gran. Recordem alguns dels col·laboradors de l'època: Jaume Lorés, Enric Lluch, Eduard Cardona, Agustí Duran i Sanpere, Raimon Galí, Maurici Serrahima, Lluís Serrahima, Jordi Bonet, Osvald Cardona, etc. (Bastardes, 1984).

Estant així les coses, l'Abadia de Montserrat considerà oportú, per raons econòmiques i pràctiques, de fondre les dues publicacions en una de sola, i es decidí de renovar *Serra d'Or*, però amb el format, els continguts i els redactors de *Germinabit*. Bastardes i Cahner van acceptar la proposta, tot demanant que, per marcar diferències amb l'etapa anterior, hi constés «segona època», indicació que ha perdurat fins avui. El cas és que *Germinabit* va sortir per última vegada el juliol de 1959 (amb un número dedicat a Carles Riba, mort aquells dies) i el primer número de *Serra d'Or* «segona època» va aparèixer l'octubre d'aquell any.

La meua relació amb les publicacions montserratines fou de la mà d'Albert Manent, i es va iniciar a la redacció literària de *Germinabit*, que en aquell temps es feia a casa del poeta J. V. Foix al carrer de Setantí. No eren pròpiament reunions formals de redacció, sinó més aviat tertúlies, de les quals guardo un bell record. En aquells moments, jo no era encara prou conscient de l'enorme esforç que representaven aquestes publicacions, però no vaig trigar a adonar-me que el seu èxit no era casual. Jordi Sarsanedas ho resumeix molt bé en aquestes paraules: «*Serra d'Or* ha estat i és un èxit, un èxit laboriosament construït i defensat per una molt ampla i molt complexa xarxa de complicitats i de col·laboracions» (Sarsanedas, 2005, p. 15). L'impacte de la revista en el món cultural i catalanista fou immediat, estimulant, dinamitzador.¹

Les meves vivències a *Serra d'Or* se situen principalment al voltant de les reunions literàries. Primerament, com ja he dit, a la secció «Les lletres», amb J. V. Foix i A. Manent com a responsables; i, després, a la secció «Crítica», amb Joan Triadú, on durant força anys vaig publicar regularment ressenyes de llibres. Però també hi he publicat articles no literaris.

De tota manera, hi ha una altra circumstància que, ni que sigui de trasantó, m'ha vinculat a *Serra d'Or* més enllà de les meves col·laboracions escrites. Poc temps després d'engegar la revista, Cahner i Bastardes van fundar Edicions 62, una editorial que renovaria radicalment el món del llibre en català. El 1964 incorporen a l'equip J. M. Castellet com a director literari i ben aviat em criden perquè faci de mitjancer entre els escriptors i els correctors. Amb la meua entrada a Edicions 62 la meua vinculació amb *Serra d'Or* es fa més estreta, més íntima, i això que mai no hi vaig tenir pròpiament cap responsabilitat.

1. Aquesta afirmació meua no és gens retòrica: la creació l'any 1961 de la revista clandestina *Nous Horitzons*, òrgan polític i cultural del Partit Socialista Unificat de Catalunya, en la qual, per circumstàncies personals, vaig tenir un paper molt actiu, fou sens dubte esperonada per l'exemple de *Serra d'Or* (cf. *Nous Horitzons: L'optimisme de la voluntat*, a cura de Carme Cebrián i Marià Hispano, Barcelona, El Viejo Topo, 2011).

Cap responsabilitat? Caldria fer una precisió a aquesta asseveració tan taxativa. Segons explica el pare Maur M. Boix, consiliari de la revista des de 1962, l'octubre de 1965 es va crear un consell de direcció multitudinari. De fet, segons els arxius de *Serra d'Or*, el nom d'aquest organisme era Consell General i es designava com a Consell de Direcció un executiu de nou persones (Massot, 1999). Sigui com sigui, aquell Consell General era integrat per figures il·lustres de la cultura catalana: Antoni M. Badia i Margarit, Ramon Bastardes, Sebastià Benet, Oriol Bohigas, Max Cahner, Jordi Carbonell, J. M. Castellet (més endavant substituït per Josep M. Bricall), Alexandre Cirici-Pellicer, Joan Colomines, Ernest Lluch, Albert Manent, Joaquim Molas, Miquel Porter-Moix, Jordi Pujol, Antoni de Rosselló, Joan Triadú, Josep Verdura i Jordi Sarsanedas (que era redactor en cap des de 1964). Quan va morir el malaguanyat Antoni de Rosselló, el 1969, entrenen en el Consell Xavier Fàbregas i Josep Termes i —per dir-ho en les paraules del pare Maur Boix— «a la fi encara s'hi afegirien, en anys diferents, Francesc Vallverdú i Àlvar Valls, aquest darrer simplement com a secretari, sense vot ni veu» (Boix, 2001, p. 273). Realment, aquesta incorporació devia ser a les acaballes del funcionament d'aquest Consell, perquè no recordo haver-hi estat convocat més d'una o dues vegades.

Ara caldria fer un salt enrere, per explicar la incorporació de Jordi Sarsanedas a l'equip directiu de *Serra d'Or*. L'any 1959 Sarsanedas era a Milà, per motius laborals, i no va tornar a Barcelona fins al 1961. La seva col·laboració amb la revista començà aviat i es féu més sovintejada després del seu retorn, però el pas més decisiu en la seva vinculació fou més tard. Segons explica el pare Maur Boix, *Serra d'Or*, al llarg dels seixanta, entra «en una operació de molta més volada». El consiliari director, molt ocupat per problemes administratius i de censura, necessita el suport d'un professional i així es crea la figura del redactor en cap, càrrec per al qual és nomenat Jordi Sarsanedas, el setembre de 1964 (Boix, 2001).

És curiós el procés que va seguir aquest nomenament. El mateix interessat, amb la seva fina ironia, ho explica així:

Crec que va ésser en Joan Triadú qui va suggerir el meu nom [...]. En Jordi Carbonell es va encarregar de fer-me confirmar que per a mi eren importants les reivindicacions nacional i social [...]. D'altra banda, el pare Maur em va preguntar si jo era catòlic. Vaig respondre que devia ésser un mal catòlic. Ell va dir: «Però no heu pas estripat el carnet?», i en va tenir prou.

Van voler que, abans de començar a treballar, anés a veure en Josep Benet. Ja feia molts anys que ens coneixíem. Vaig anar-lo a veure al despatx de can Serrahima, vam tenir una bona conversa, però aleshores no vaig entendre del tot per què hi havia hagut d'anar. Segurament es tractava de marcar una continuïtat. Molt poc després, el pare Escarré —que de fet ja no exercia el govern de Mont-

serrat— em va cridar [...]. Donava el seu beneplàcit al meu nomenament [...]. Però també em va dir: «Sobretot, vetlleu que ningú no desviï la revista cap a la dreta», després d'haver dubtat un moment sobre la precisió «cap a la dreta». (Nadal, 1999, p. 27)

Passat amb nota aquesta mena d'examen d'ingrés, Jordi Sarsanedas esdevingué, com ja hem dit, redactor en cap fins a la seva jubilació (1964-1997). Durant tots aquests anys, Sarsanedas fou, en paraules d'Oriol Pi de Cabanyes, «l'home que fa possible mensualment *Serra d'Or*». Resumint el seu pas per la revista —vint-i-tres anys!—, ell mateix ha escrit:

No puc estar-me de pensar que *Serra d'Or* ha estat i és, per a mi, una llesca important de la meva vida. Moltes hores, molts dies, molts anys. Consti que allò que vaig esmerçar-hi [...], ho tinc per ben esmerçat. (Sarsanedas, 2005, p. 15)

El temps se m'acaba i m'adono que, tal com jo temia, només he pogut fet una «aproximació personal» a la història de la revista. També se'm podria fer una altra objecció i és la d'haver-me ocupat, sobretot, dels primers quinze anys de *Serra d'Or*, i no pas de tota la seva trajectòria. Però això, en canvi, ha estat deliberat, i per justificar aquesta opció m'acolliré a les paraules del pare Josep Massot, l'actual director de la revista:

Des de l'any 1959, *Serra d'Or* ha tingut una presència constant en el nostre món cultural. Primer, amb una responsabilitat encara més gran, perquè fet i fet durant molts anys era l'única revista en català i pensada des de Catalunya que va poder superar les traves de la censura franquista. Després, sobretot a partir de 1975, el ventall de publicacions ha estat molt més gran [...]. (Massot, 2005, p. 18)

Certament, aquest «protagonisme històric» és el que singularitza *Serra d'Or*. En aquest sentit, seria injust i parcial acabar amb aquesta constatació, sense anar una mica més enllà, per intentar resumir el que ha representat per a la cultura catalana i el catalanisme l'experiència de *Serra d'Or*.

Al començament de la meua intervenció he esmentat unes paraules de Sarsanedas sobre «una molt ampla i molt complexa xarxa de complicitats». Aquestes complicitats implicaven, certament, tots els qui van creure en el projecte, des dels promotors fins als col·laboradors. Però aquest projecte fou possible per l'estímul i el suport constant de Montserrat: sense l'impuls de l'abat Escarré i el de tots els abats que l'han succeït, sense la complicitat dels consiliaris (Jordi Pinell, Maur Boix) i tota la comunitat de monjos, aquell projecte no hauria resistit tots els embats que el van escometre. En resum, sense el concurs de totes aquestes circum-

tàncies, aquell projecte embrionari de l'any 1959 no hauria pogut atènyer la dimensió que, de mes en mes, va anar prenent fins a esdevenir una de les plataformes unitàries del catalanisme més àmplies, més permanents, més penetrants i culturalment més enriquidores i productives de la nostra història contemporània.

FRANCESC VALLVERDÚ
Institut d'Estudis Catalans

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BASTARDES, Ramon. «Sobre la gènesi i els primers anys de *Serra d'Or*». *Serra d'Or*, núm. 301 (octubre 1984), p. 23-28.
- BOIX, Maur M. «La meva experiència a *Serra d'Or*». A: *Cops d'ull al retrovisor*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001, p. 269-289.
- MASSOT I MUNTANER, Josep. «Els primers quaranta anys de *Serra d'Or*». *Serra d'Or*, núm. 478 (octubre 1999), p. 7-8.
- «*Serra d'Or* de 1959 a 2005». *Serra d'Or*, núm. 544 (abril 2005), p. 18-19.
- NADAL, Marta. «Els inicis d'una aventura intel·lectual». *Serra d'Or*, núm. 478 (octubre 1999), p. 18-29.
- SARSANEDAS, Jordi. «*SdO*, uns quants records». *Serra d'Or*, núm. 544 (abril 2005), p. 15-17.
- TRIADÚ, Joan. «Punt i seguit». *Serra d'Or*, núm. 499-500 (juliol-agost 2001), p. 19-21.